

Katarzyna DYBEŁ, *Entre la connaissance et l'amour: le regard dans l'univers romanesque de Chrétien de Troyes*, Cracovie: Księgarnia Akademicka 2012, ss. 210, ISBN: 978-83-7638-213-5.

Motyw spojrzenia obecny jest w światowej literaturze wszystkich epok; bywa też chętnie analizowany przez badaczy. Uwaga ta odnosi się zatem także, być może szczególnie, do francuskiej literatury średniowiecznej, w której, począwszy od poezji trubadurów, poprzez powieść dworną, aż do satyrycznej twórczości antydwornej, topos spojrzenia pełni funkcje kluczowe. Obszerna jest również poświęcona temu literatura krytyczna.

Jest tego w pełni świadoma Katarzyna Dybeł, która decyduje się podjąć badania nad rolą spojrzenia w powieściowym *universum* wybitnego dwunastowiecznego pisarza francuskiego Chrétiena de Troyes. Co nieczęste w przypadku literatury tego okresu, zachowało się aż pięć powieści przypisywanych temu autorowi, co pozwala na analityczne i komparatystyczne badanie przeróżnych aspektów jego dzieła. Motyw spojrzenia jest jednym z nich, bardzo ważnym i ciągle, jak się okazuje, niosącym ciekawe perspektywy badawcze. Autorka poświęciła niegdyś (1995 r.) temu zagadnieniu swoją rozprawę doktorską, a teraz wydała książkę na niej opartą, uaktualnioną i wzbogaconą o nowe refleksje, pod tym samym tytułem: *Entre la connaissance et l'amour: le regard dans l'univers romanesque de Chretien de Troyes* [Między poznaniem a miłością: spojrzenie w świecie powieści Chrétiena de Troyes].

Tak sformułowany tytuł zawiera tezę opracowania – spojrzenie u Chrétiena de Troyes jest czynnikiem wiodącym ku poznaniu i miłości, dla których „wspólnym mianownikiem okazuje się kategoria szeroko pojętej kontemplacji” (s. 205). Autorka bada znaczenie i funkcję spojrzenia w planie konstrukcji dzieła, psychologii postaci oraz ideologii powieściowego świata Chrétiena, szuka uniwersalnego przesłania.

Układ pracy gwarantuje czytelnikowi wielostronne zaznajomienie się ze specyfiką problemu. W uwagach wstępnych (*Introduction*, s. 9-13) Autorka szczegółowo zapowiada porządek analizy oraz określa pola leksykalno-semantyczne odnoszące się do spojrzenia w analizowanych powieściach. Następujący po nich rozdział teoretyczny (*Le thème du regard dans le contexte du XIIe siècle*, s. 15-54) ukazuje kulturowe dziedzictwo motywu spojrzenia, z którego czerpie Chrétien – w kontekście filozoficznym (Platon i neoplatonizm), teologicznym (m.in. Biblia, zbiór tekstów modlitewnych *Philocalia*, św. Bernard z Clairvaux) i literackim (Owidiusz, André le Chapelain, przysłowia, *Carmina Burana*, trubadurzy). To omówienie źródeł możliwej inspiracji powieściopisarza wydaje się adresowane do czytelników o zróżnicowanym poziomie wiedzy „wyjściowej”. Autorka dostarcza bowiem rzetelnej wiedzy na poziomie ogólnym, zarazem wnikając głęboko w istotę myśli wybranych autorów.

Analityczna część pierwsza poświęcona jest kognitywnej funkcji spojrzenia (*Le regard et la connaissance*, s. 55-120). W pierwszym rozdziale K. Dybeł rozważa okoliczność pierwszego spotkania (I. *La première rencontre*). Pierwsze spojrzenie pełni funkcję

ważnego, dynamizującego akcję, składnika narracji, a zarazem modułu spektaklu, który narrację spowalnia, pogłębia natomiast proces poznania. Następnie analizowany jest aspekt podwójnego poznania (2. *Une double connaissance: le regard des yeux et le regard du cœur*). Odwołując się do symbolu zwierciadła i witrażu, Autorka analizuje najistotniejszą dla całości jej rozważań dychotomię: spojrzenie zewnętrzne (oczy) i wewnętrzne (serce). Podkreśla niezbędność ich komplementarności dla prawdziwego oglądu, prawdziwego poznania, a szczególnie dla uniknięcia pułapki tzw. fałszywego poznania (3. *La fausse connaissance*).

Część druga, nawiązująca do klasycznych literackich toposów, rozważa relację spojrzenia do miłości (*Le regard et l'amour*, s. 121- 186). Narodziny miłości (1. *La naissance de l'amour*) dokonują się w kolejnych stadiach: kontemplacja piękna (topos kobiecego portretu), spotkanie oczu kochanków, miłosna „rana” zadana oczom i sercu, oczy w funkcji sprzymierzeńców i wrogów miłości. Rozwój miłości (*Le développement de l'amour*) dokonuje się także za pośrednictwem spojrzenia. Oczy stają się przewodnikiem w miłosnym poszukiwaniu, miłość żywi się spojrzeniem, poprzez spojrzenie miłość może być poddana próbie, a samo spojrzenie może przejść transformację. Ten ostatni aspekt spojrzenia (obecny tylko w jednej powieści, mistycznej opowieści o Graalu) prowadzi do ostatniego, neoplatonickiego wymiaru spojrzenia – staje się ono pośrednikiem między miłością a światłem (*Le regard médiateur entre l'amour et la lumière*) w podwójnej funkcji: mediacji między światłem ziemskim i ziemską miłością oraz mediacji między światłem duchowym i duchową miłością.

W krótkim podsumowaniu całości (*Conclusion*, s. 187-190) Autorka jeszcze raz podkreśla najważniejsze dla niej wnioski: spojrzenie w powieściach Chrétiena de Troyes obecne jest na każdym etapie życia bohaterów. Może pełnić w tekście funkcję aktywną lub pasywną. Jego natura (przypisywana mu wartość) może być zróżnicowana; wynika z charakteru postaci lub sytuacji. Spojrzenie u Chrétiena nigdy nie jest nacechowane negatywnie, zawsze natomiast znaczy początek poznania i miłości.

Dla odbiorcy książki wyczuwalne jest pragnienie Autorki nie tylko dojścia do głębi omawianej kwestii, ale także ukazania jej złożoności w sposób maksymalnie jasny i zrozumiały. Można tu mówić o pełnym sukcesie. Wywód jest logiczny i przejrzysty, czytelnik prowadzony jest przez Autorkę w sposób pozwalający mu bez problemu śledzić jej rozumowanie. Szczególnie przydatne są precyzyjne wprowadzenia i konkluzje na kolejnych etapach analizy, wnikliwe analizy gramatyczne i stylistyczne fragmentów tekstu, tabelkowe ujęcia statystyczne poszczególnych aspektów motywu spojrzenia, ukazujące ich znaczenie i transformację w pięciu analizowanych powieściach.

Aczkolwiek „modelowy” odbiorca książki Katarzyny Dybeł powinien chyba znać treść omawianych w niej powieści, nie oznacza to jej nieprzydatności dla czytelnika, który taką wiedzę nie dysponuje. Wręcz przeciwnie – skondensowany, lecz zawierający najważniejsze elementy intrygi, sposób wprowadzania do kolejnej analizowanej sekwencji pozwala bez problemu śledzić niuanse realizacji omawianego motywu spojrzenia. Niewątpliwie dzięki wnikliwości badawczej i uwrażliwieniu Autorki na wagę najdrobniej-

szych nawet szczegółów i niuansów narracyjnych dla ukazania bogactwa i subtelności zagadnienia oraz dzięki przyjętej przez nią metodzie, ściśle opartej na tekście, książka o roli spojrzenia w powieściowym świecie średniowiecznego autora francuskiego będzie zapewne przydatna i inspirująca dla badaczy literatury różnych epok i obszarów kulturowych zainteresowanych tym jakże wdzięcznym, wszechobecnym motywem.

Anna Gęsicka
Katedra Filologii Romańskiej
UMK w Toruniu

Nauczanie języka obcego a specyficzne potrzeby uczących się. O kompetencjach, motywowaniu i strategiach, red. Jolanta Knieja i Sebastian Piotrowski, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2011, ss. 524. ISBN: 978-83-7306-545-1.

Książka *Nauczanie języka obcego a specyficzne potrzeby uczących się. O kompetencjach, motywowaniu i strategiach* pod redakcją Jolanty Kniei i Sebastiana Piotrowskiego to bardzo ciekawy zbiór artykułów, dla których wspólnym mianownikiem są specyficzne potrzeby uczących się. Jak piszą autorzy we wprowadzeniu, publikacja służy przede wszystkim ukazaniu zagadnienia przez pryzmat docelowych kompetencji, indywidualnych strategii uczenia się oraz technik, które mogą być wykorzystane do motywowania uczących się o różnorodnych potrzebach. Rozpatrując potrzeby uczniowskie w szerokim kontekście procesów uczenia się i nauczania języka obcego, musimy wziąć pod uwagę potrzeby odnoszące się do określonych deficytów i potrzeb, które mogą być związane na przykład z wiekiem uczniów, ich potrzebami społecznymi, motywacją, potrzebami zarówno językowymi, jak i integracyjnymi. Rozwinięta refleksyjność nauczycielska i zwiększona świadomości na temat specyficznych potrzeb uczniowskich pozwoli na pełniejsze i bardziej efektywne planowanie zajęć lekcyjnych, a co za tym idzie – na intensyfikację procesów uczenia się i nauczania.

Książka składa się z czterech części. Część pierwsza, zatytułowana *Strategie nauczania/uczenia się, techniki aktywizujące* stanowi doskonale vademecum wiedzy na temat technik mających na celu zwiększenie aktywności uczniowskiej i zaangażowania podczas zajęć językowych, a także na temat treningu strategicznego i wykorzystania strategii uczenia się w efektywnym przyswajaniu języka obcego. W części drugiej, zatytułowanej *Potrzeby językowe, kompetencje*, czytelnik znajdzie aż dwanaście artykułów poświęconych takim różnicowanym zagadnieniom, jak analiza indywidualnych potrzeb uczniowskich, opis kompetencji ogólnych ucznia, charakterystyka uczniów szczególnie uzdolnionych, cechy indywidualne uczniów, ale także indywidualne potrzeby samych nauczycieli. Część trzecia, *Motywowanie: analiza, narzędzia, aplikacje*, to najdłuższa sekcja książki, zawierająca aż czternaście opracowań na tematy związane głównie z procesem